

Ковальчук Н.П.

Концепт дитини і дитинства у творчості Варвари Чередниченко

Ковальчук Наталія Павлівна, аспірант Херсонського державного університету, викладач Миколаївського коледжу культури і мистецтв, м. Миколаїв, Україна

Received October 24, 2013; Accepted November 15, 2013

Анотація: У статті розглядається зміст концепту дитини та мотиву дитинства у творчості В. Чередниченко. Увагу приділено проблемі дитячого психологізму, з'ясовано принципи зображення характерів дітей, розкрито особливості художнього змалювання їхнього світу.

Ключові слова: *концепт, дитяча література, психологізм, особистість*

Література для дітей завжди актуальна, що пояснюється її функціональними характеристиками та поетичною специфікою, спрямованою на певне коло реципієнтів. Аналіз історії української дитячої літератури показує, що до цієї галузі спостерігається неоднозначне ставлення: з одного боку таку літературу розглядали через призму виховної функції, покладеної на неї, а з іншого – вважали недостойним об'єктом для наукової інтерпретації та осмислення; а увага до проблем дитячої книги то посилювалась, то згасала. Подібні тенденції зумовлені багатьма факторами: соціально-культурним середовищем, станом книговидавництва, аксіологічними домінантами, превалюванням певного функціонального аспекту книги для дітей, специфікою ролі, покладеної на дитячу літературу в ту чи іншу епоху.

Саме тому актуальності набирає питання дослідження концепту дитини і дитинства, його зв'язку з історичними та психологічними елементами у літературі для дітей. Роботи, орієнтовані на дослідження концепту «дитини», попри незначну кількість суто лінгвістичних (І. Калюжна, Ш. Кварацхелія), культурологічних (О. Маслова) та філософських (Л. Українець) розвідок майже відсутні. Автори досліджують становище дітей у суспільстві, їх соціальний статус, способи життєдіяльності, стосунки з дорослими й ровесниками. Наріжною визначається проблема самого дитинства, статусу дитини в суспільстві.

Мета нашої статті – у контексті української дитячої літератури 20–30-х рр. ХХ століття дослідити концепт дитини і дитинства у творах В. Чередниченко.

Перша третина ХХ століття – новий період у житті українського народу, на який мали вплив складні політичні та культурні події. Революція 1917 року дала певні імпульси розвиткові національного мистецтва. Неоднаковими були переконання молодих митців: одні підтримували заходи нової влади щодо будівництва "пролетарської" культури, інші – засобами мистецтва прагнули розвивати національні традиції духовності свого народу. На цей час важливі зрушення відбулися і в системі виховання та освіти. "Декларація про соціальне виховання дітей", прийнята Наркомом освіти УРСР 1920 року, вказувала на необхідність "виховання дітей у дусі комунізму, трудового виховання, поєднання навчання й виховання у єдиному процесі" [3]. Замість шкіл рекомендувалися дитячі будинки та дитячі комуні, основним підручником проголошувалося життя, а роль сім'ї у вихованні дітей нівелювалася.

На дитячу літературу покладалася важлива суспільна місія – обслуговувати ідеологічні замовлення доби, скеровувати політичний вибір підростаючого покоління. Усе це підкріплювалося низкою партійних документів, урядових постанов і циркулярів: "Про пресу і пропаганду" (1922), "Про піонерський рух" (1925), "Інструкція по вилученню шкідливої літератури з читалень, книгарень та кіосків ринку" (1925), "Про заходи до поліпшення юнацької і дитячої літератури" (1928), "Про видання казок Андерсена" (1929), "Про керування списком дитячих п'єс", "Про вимоги до дитячої п'єси" (1930), "Про дитячу літературу" (1933) тощо. У них визначалися завдання, які повинні вирішувати українська дитяча книга. Зокрема, твори дитячої літератури мали формувати матеріалістично-діалектичний світогляд читачів, сприяти становленню їх пролетарсько-класової свідомості, гострої ненависті до класового ворога. Книга мала допомагати процесу організації підростаючого покоління "для участі в соціалістичному будівництві, навчати активно долати перешкоди, забезпечувати політехнічне виховання дітей, прищеплюючи їм навички колективної праці" [7, С. 16]. Головними темами визначались: патріотизм, соціалістичний гуманізм, перевага громадянського над особистісним, дружба народів, класова боротьба в усіх проявах, реконструкція промисловості, перебудова сільського господарства, форми людської праці, соціалістичне змагання, радіофікація, електрифікація тощо.

Таким чином, перебуваючи упродовж багатьох десятиліть під постійним ідеологічним "ковпаком", українська література для дітей була позбавлена вільного естетичного саморозвитку. Через це "постраждала" більше, ніж "доросла" і у контексті загального літературного процесу займала периферійне місце, вважалася другосортною. Лише поодинокі письменники свідомо віддавали свій талант дітям.

Найпомітнішою постаттю серед них є С. Васильченко. Письменник відмовився від практики змальовувати дитину як об'єкт виховання. Через образи дітей він порушував суспільно-вагомні питання: освіти, моралі, долі талантів, громадянської свідомості. [7, С. 212]. Найактивніше у 20-ті роки публікувалися твори А. Головка, у яких змальовано драматичні події революційних років (розруха, громадянська війна, голод, пошуки майбутнього). Дітям він присвятив п'ять своїх прозових творів, написаних і надрукованих у 20-ті роки. Грізний час громадянської війни яскраво відображений Головком у двох його оповідан-

нях для дітей, які стали справді класичними, – "Пилипко" (1923), "Червона хустина" (1924). У цих творах виявилася чи не найхарактерніша особливість таланту А. Головка – уміння в малому передати велике, поєднати точність художнього слова з яскравою його виразністю.

Друга тема раннього Головка – нелегка доля бідняцьких дітей в перші пореволюційні роки, у часті труднощі і розрухи. Їй присвячені оповідання "Дівчинка з шляху" (1923), "Товариші" (1923). Герої цих творів – діти-подвижники, діти-мрійники, що вірили у світле майбутнє. Письменник зумів передати складність і напруженість ситуації, в якій діють персонажі творів, показати правдиво і переконливо, які тяжкі випробування довелося пережити дітям разом з дорослими і як це позначилося на їхній поведінці й характері.

На 20-ті роки припадає посилення уваги О. Копиленка до образів дітей. У його творах зображено привабливих юних героїв: безстрашних мандрівників, жартівників, натхнених мрійників, невтомних помічників дорослих. У повістях "Кара-Круча" (1923) та "Іменем українського народу" (1924) письменник веде свого читача в тогочасне село. Розкриваючи образи дітей, письменник уважно відзначає найтонші нюанси в їхніх відносинах, показує, що для них значить дружба, чесність, обов'язок.

У цей час з'являються перші пригодницькі та науково-фантастичні твори О. Копиленка зб. "Сеньчині пригоди" (1926), Ю. Смолича "Господарство доктора Гальванеску" (1929). У прозі поширюється жанр "шкільної повісті" (С. Васильченко "Авіаційний гурток", "Олив'яний перстень"; І. Микитенко "Гавриїл Кириченко – школяр" (1928)).

Звертався до жанру дитячого оповідання В. Винниченко, де насамперед розкривав морально-етичну та соціальну проблематику. Складний світ дитини виразно представлено у циклі "глибоко-поетичних психологічних малюнків-оповідань на теми народних пісень, що склали збірку "Намисто" (1921-1928)" [4, С. 59]. Для оповідань В. Винниченка характерне проникнення у найпотемніші поривання дитячої душі. Автор майстерно відобразив картину життя дітей, розмаїття дитячого світу, щирість і людяність молодого покоління.

Одним із зачинателів літератури для дітей в Радянській Україні була Варвара Іванівна Чередниченко. Все своє життя вона присвятила справі виховання молодого покоління. Як основоположник дошкільного національного виховання в Україні, брала участь в упорядкуванні найпершої в Україні книги для дошкільнят "Дзелень-бом!" (1915), що видана українською мовою і витримала шість видань та в перші роки радянської влади стала підручником для перших класів українських шкіл. 1917 року В. Чередниченко написала першу в Україні теоретичну книгу з педагогічних проблем дошкільного виховання "Захисток для селянських дітей улітку", в якій закладено основну думку про те, що "вчитися жити" треба з самого дитинства. Варвара Чередниченко переймалася проблемою українізації народної освіти, вважаючи, що "справа виховання мусить доручатися лише освіченим національ-

ним кадрам, котрі завжди повинні пам'ятати: в роботі з дітьми важливо не стільки те, щоб вона була з погляду дорослої людини бездоганна, скільки те, що саме вкладає дитина в свою працю і як до неї ставиться" [5].

З великою увагою ставилась В. Чередниченко до розвитку української дитячої літератури. Основні думки з цього приводу викладені нею у щоденнику. Письменниця зазначала, що "питання дитячої літератури: теми, зміст, форма й художність повинні стати питаннями широкого обговорення не тільки вчителівства, а головним чином літературних об'єднань і взагалі митців-письменників та критиків. Літератури для ювтенят і піонерів, особливо української, майже немає ..., а "батьки-педагоги" дитячої літератури покинули чи загубили свою дитину". Дитяча література, опинившись серед "безпритульних", наробила чималої шкоди" [15].

Початок літературної творчості Варвари Чередниченко припадає на 1912 рік: у журналі "Дніпрові хвилі" (Катеринослав) надруковані її перші твори "Трохим" і "Пошуткував". В оповіданні "Трохим" автор художньо розкриває переживання батька за хворого сина, його віру в те, що дитина буде жити. "Трохим йшов швидко. З його почервоного обличчя капали краплі поту, але він не помічав їх. Сум і безнадійність заволоділи ним. Він боявся думати про сина. Всередині хтось непроханий наче струну натягнув тоненько-ніжну Він жахався думати, дивиться, слухати..." [13, С. 58]. Кінець оповідання трагічний – у тяжких муках дитина померла: "Пилипко хапався руками за подушку, голосно плакав, кликав Бога, кликав батька свого! Але ніщо вже не пособило" [13, С. 58]. Драматизм розповіді у творі, глибоке проникнення у психологію героїв, уміння показати їх душевні переживання робить цей твір схожим із психологічною новелою В. Стефаніка "Новина" (1899).

Оповідання "Пошуткував" більше нагадує сатиричний твір, у якому окреслено одну з найголовніших проблем – виховання дитини у сім'ї. Автор засуджує батьків за те, що у всіх негараздах вони звинувачують своїх дітей: "виволочені і голодні, вони не знають до кого підійти: йдуть до матері – батько лається, до батька – мати хліба не дає..." [11, С. 172].

1925 року В. Чередниченко написала першу історико-революційну повість "Зшиток Софії Соняшник за 1905 рік", де у формі щоденника чотирнадцятирічної дівчини аналізує події Першої російської революції. Дочка катеринославського робітника залізничних майстерень записує у свій щоденник події і факти, що найбільш для неї близькі й цікаві: життя родини, поведінка батька-революціонера, бабусі й матері, які намагаються відгородити дітей від політики, своє перебування у чигиринському жіночому монастирі, шкільні будні, діяльність шкільної громади тощо. У передмові до книжки Варвара Чередниченко зазначає, що "твора збудовано на дійсному житті та подіях м. Катеринослава. Героями його є підлітки та юнаки з робітничо-ремісничих кіл населення, котрих зачепила своїм крилом революція 1905 року". І далі продовжує, що "підростаюче покоління у своїх громадянсько-

політичних прагненнях і діяльності було залишено самим собі без певного керівництва. "Зшиток..." – це спроба дати правдиве життя того часу з усіма його особливостями" [11, С. 126].

Критики були не дуже прихильними до цієї повісті. Так, анонімний критик М.Д. у анотації до твору "Зшиток Софії Сояшник" зазначає, що твір "штучний" і "безсюжетний". За його словами, всі події твору "з'єднує історія потайного національного, учневого гуртка" [6]. На нашу думку, в центрі твору – саме дитинство, статус дитини в суспільстві. Образ Софії – це дзеркало, у якому відбиваються тогочасні проблеми суспільства.

Добрий знавець дитячої психології, Варвара Чередниченко показала, як протягом одного року змінюється світогляд головної героїні – чотирнадцятирічної Софії Сояшник, що навчається у жіночому чотирикласному училищі. Письменниця не дарма обирає такий вік для своєї героїні, адже це – вік ранньої юності. Як відомо, в цей період людина самовизначається, обирає свій життєвий шлях, це період переходу від зрілості фізичної до зрілості соціальної. Характер Софії формується під впливом оточення: відносин у сім'ї, серед одноліток, у спілкуванні між членами шкільної громади. Важливу роль у формуванні світогляду дівчини відіграють суспільні події, про які вона дізнається від дорослих або свідком яких стає сама.

Софія поважає свого батька, який має найбільший вплив на формування характеру доньки, її переконань. Дівчині подобається його рішучість, прагнення допомогти робітникам покращити своє життя. Вона хоче бути гідною свого батька і теж мріє стати революціонеркою, навіть вповні не розуміючи значення цього слова. Саме на думку батька вона орієнтується у своїх вчинках. Найважливішим для дівчини був той момент, коли батько назвав її старшою в сім'ї і "на випадок чого, ти повинна будеш лад сім'ї давати!" З гордістю дівчина сприймає ці слова. "Мені було страшно і радісно. Страшно за татка і радісно, що він на мене покладається й мені так довіряє". [11, С. 72].

Наскрізно у творі є проблема національного виховання, збереження національної культури, адже одним із найголовніших завдань виховання В. Чередниченко вважала виховання свідомого громадянина України. Так, героїня твору рішуче захищає власну гідність українки у "Тарасів день", коли читання "Кобзаря" викликало незадоволення пані-вчительки. Софія виступає свідомою громадянкою-українкою, що свято шанує творчість Великого Кобзаря, тому впевнено заявляє вчительці: "Я – українка і святкую Тарасів день тим, що розповідаю про нього". Дівчина не боїться вступати у протиріччя з дорослими, робить свідомий вибір відповідно до своїх життєвих переконань та захищає власну точку зору.

Майстерно показала В. Чередниченко процес формування поглядів молоді, членів шкільної громади – однокласників Софії. Юнаки і дівчата – учасники громади поводять себе як дорослі, активно і рішуче відстоюючи власні позиції. Це вже свідомі громадяни України. Питання, які вони вирішують у громаді досить актуальні на той час: святкування "Тарасового дня",

який заборонено відзначати; відстоювання прав українців, створення україномовної бібліотеки. Всі учасники шкільної Катеринославської громади присягають "будувати й розвивати українську культуру, не зраджувати інтересам братів і батьків – українського народу. Розмовляти українською мовою, вивчати і досліджувати українську історію, географію і літературу" [11, С. 37].

В. Чередниченко, розповідаючи про діяльність громади, розкриває важливу проблему громадянського виховання дітей, що бережуть надбання нащадків і прагнуть їх зберегти. Текст твору підтверджує, що у революційний час діти дорослішають швидше. Вони не хочуть називатися дітьми, не хочуть "оставатися сліпими, глухими й німи на ті історичні події, які одбуваються на наших очах у нашій країні серед рідного нам народу? Ми є громадяни своєї батьківщини, які повинні знати й розуміти, що в ній робиться. Ми вільні повноправні люди, які можуть, сміють і повинні будувати свої школи так, як того вимагають інтереси молодого, що росте, покоління" [11, С. 144]. Софія бажає бути у центрі революційних подій: бере безпосередню участь у страйку робітників, похороні революціонерів. Вона пишається робітниками, коли чує, що у бійці "перемогла купка робітників", а "військо одступило". Почувши розповідь про події 9 січня, дівчина розчарована, бо звикла вірити у справедливість: як же міг "цар зрадити народ, розстріляти безвинних людей, які прийшли до нього по допомогу, щоб розповісти йому правду про своє тяжке безправне життя". Жажливі картини постають перед очима дитини: "Весь майдан перед царським палацом був завалений трупами. Серед плям крові в снігу валялися хрести, корогви, образи й царські портрети. Лежали мертві матері з дітьми і немічні старі люди" [11, С. 71]. У цьому епізоді письменниця акцентує увагу на тому, що найстрашніше для молодого покоління – обмануті надії і зневіра. Отже, у творі "Зшиток Софії Сояшник за 1905 рік" в центрі уваги Варвари Чередниченко процес формування особистості, що прагне справедливості, вміє оцінити свої дії та вчинки, відстояти власну думку. Поведінку Софії визначає підлітковий максималізм, який вже межує зі свідомим патріотизмом.

Наслідки руїн і голоду в Україні після громадянської війни принесли нову тему у дитячу літературу – тему сирітства, виховання дітей у дитячому будинку. На відміну від інших письменників того часу, які у своїх творах змальовували життя дітей-сиріт із робітничих та селянських сімей (С. Васильченко "Приблуда", І. Микитенко "Вуркагани"), В. Чередниченко в оповіданні "Що трапилося з Тетею Зорянською" зображує дівчину, що "вихована у панській сім'ї, навчалась в інституті для великопанських дівчат", а зараз змушена перебувати у комуні "Червоний прапор". Її батька полковника вислали до Сибіру, а мати померла. Письменниця майстерно передає психологічний стан Теті, що дискомфортно почуває себе у комуні, адже вона своїм вихованням відрізняється від інших сиріт: "грає на піаніно", "хреститься", "не записалась у лєнінці", "казки про царівен розповідає", "по-

англійському читає й буржуйські порядки знає", "не дає комусь свій одяг, бо це не гігієнічно". Здавалось би, дівчина має бути для інших прикладом, але ж – ні, її поведінка дратує лєнінців. Причиною трагізму Теті є жорстока антигуманна система виховання, повна байдужість до духовного світу вихованки, ігнорування індивідуального підходу до її особистості. Дівчина ненавиділа комуну і товаришів, бо "це ті, що зруйнували її розкішне життя" [14, С. 15]. Письменниця майстерно показує роздвоєння дитячої особистості. Дівчинка не могла розібратися у тогочасних подіях. Вона ненавиділа комуну, у гостях грала "жертву більшовиків", "страдницю-сирітку", а коли поверталася в комуну, починала «думати словами плакатів і газет: "буржуї-кровопивці", "кати-пани", "гнобителі робітничої класи" [14, С. 8]. Дівчинка починає сумніватися у Божій силі, адже матір її вірила в бога, а сама з голоду померла. "Невже більшовицька правда дужча?". З кожним разом Тетя все зневірювалася у силі прабаб'яківського чудодійного образу, а потім кинула його у піч. "Вирішила дівчина розпочати нове життя. А про старе ні пам'ятати, ні згадки..." [14, С. 29].

Новим етапом у творчості письменниці став твір "Весела компанія" (1928), написаний, як зазначала Докія Гуменна, у жанрі реалістично-авантюрно-пригодницької дитячої повісті [10]. У передмові до першого оповідання "Семеро товаришів", що відкриває збірку, авторка зазначає, що "два роки тому (1925) я надзвичайно захопилася прекрасним твором Жуля Ромена "Приятелі" і взялася була переробити цю веселу історію для підлітків. Перше оповідання, а саме "Семеро товаришів", є наслідком тої моєї вправи. На більше у мене не вистачило вміння, і останні оповідання цієї повісті вже нічим не споріднені з твором видатного французького письменника" [10, С. 3]

На початку твору знайомимось із сімома товаришами – членами веселої компанії: Тихін, Борис, Марко, Леся, Ілько, Тетяна, Юхим. Всі вони надзвичайно обдаровані: винахідник, поет, музикант, маляр тощо. Авторка подає докладні описи зовнішності підлітків. З їх спілкування видно, що це дійсно згуртований колектив. Герої оповідання – діти, що виконують свою щоденну роботу: класні доповіді, винаходи, музика, стінгазети, ціла купа повсякденних деталей, відомих кожному школяреві. Але цей побут вставлений у плетиво таємничо-авантюрного сюжету: на горіщі семи-поверхового будинку колектив викриває картину невідомого маляра. Картина ця мало не на очах зникає безслідно.

На матеріалі таємничого авторка скрізь дотримується глибоко реалістичного підходу до речей, вона уникає містики, невиправданої фантастики. Повість "Весела компанія" має безсумнівно новаторський смисл: функції атрибутів пригодницького твору (лісів, хащ, печер) тут беруть на себе реалії великого міста (багатоповерхові будинки, темні коридори, таємничі дахи тощо). Звичайні міські діти відкривають у буденному житті широкий дивосвіт. Саме через можли-

вості пригодницького елементу письменниця має можливість різнобічно розкрити світ дитини.

Особливу вагу має змалювання домашнього мікроклімату. Автор знову й знову наголошує на тому, що формування особистості дитини відбувається в першу чергу в сім'ї. У різних родин виховуються діти, але кожен з товаришів поважає своїх батьків, прагне стати кращим. В. Чердиченко робить акцент на рисах української ментальності підлітків. Вона прагне донести до читача перевірені часом загальнолюдські істини, які складають основу християнської моралі, тісно поєднаної з філософською концепцією серця.

Образи дорослих у повісті несуть важливе ідейне навантаження. Позитивні образи письменниця вводить у канву повісті з метою розкриття ідеї наступності поколінь. Негативні персонажі, з якими зіштовхуються діти, спонукають їх до пошуків виходу зі складних ситуацій. У зображенні юних героїв В. Чердиченко враховує вікові особливості своїх персонажів і адресатів твору. Пригодницько-авантюрна форма твору допомагає авторці зацікавити дитину, що є важливим моментом для дитячої літератури – не перетворити твір на нотацію, знайти підхід до певної вікової групи і передати власні настанови.

Запропонований аналіз концепту дитинства у творчості В. Чердиченко приводить до висновку про безумовний зв'язок "дитячої" літератури з літературним контекстом свого часу, який зумовлює специфіку функціонування образу дитини та мотиву дитинства. Зображаючи героїв, В. Чердиченко не обминає їх соціального статусу, способу життєдіяльності, відносини з дорослими. Але, передусім, письменниця заглиблюється у внутрішній світ дитини, її моральні зацікавлення, сприйняття дорослого світу, що дає можливість класифікувати доречні твори як психологічну прозу. Твори В. Чердиченко для дітей дають підстави говорити про неї як про тонкого знавця дитячої психології, художньо обдарованої особистості, для якої вікова психологія є об'єктом поглибленого зацікавлення. Головним об'єктом спостереження письменниці є процес поступового розвитку і формування характеру героїв. Таким чином, форма існування особистості супроводжується проникненням автора у світ переживань, і твір наповнюється двома біографіями героя: побутовою з описом подій його життя і духовною, з аналізом внутрішнього стану. Для кожного почуття чи психологічного стану своїх героїв В. Чердиченко підбирає такі засоби художнього зображення, які б мали найвиразніше відтворити колізії дитячої душі. У своїх творах письменниця моделює психологічну перспективу зростання дитини. Особливість художнього зображення світу дитини полягає в тому, що В. Чердиченко розкриває її внутрішній світ у кризові моменти життя, передає психологічний стан дитини у складній для неї ситуації, яка змушує робити непростий вибір, зрозуміти себе, пізнати нові грані своєї особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький О. Літературно-критичні статті / О. Білецький. – К.: Дніпро, 1990. – 254 с.
2. Бондар Л.О. Дитяча література: Теорія. Історія. Практика: навчально-методичний посібник для студентів-філологів спеціальності "Педагогіка і методика середньої освіти" / [автор-укладач Л.О. Бондар]. – Миколаїв, 2011. – 234 с.
3. Декларація Наркомосу УСРР від 1.VII, 1920 р. про соціальне виховання дітей // ЦДАВО України, ф.166 (Декларація Наркомосу УСРР від 1.VII, 1920 р. про соціальне виховання дітей. Положення, постанови, обіжники, схеми, штати та ін. матеріали Наркомосу про організацію дитячих будинків, інститутів дитячої інспекції, проведення літньої шкільної кампанії та ін. (7 червня – 7 жовтня 1920), оп.1, спр. 955, 70 арк.), арк. 11.
4. Іванюк С. Адресат – майбутнє. Герой і концепція адресата української радянської прози для дітей (1917-1941) / С. Іванюк. – К., 1990. – 243 с.
5. Костюк Г. Володимир Винниченко та його доба / Г. Костюк. – Нью-Йорк, 1980. – С. 59.
6. М.Д. Варвара Чередниченко. Зшиток Софії Сояшник // Червоний шлях. – 1925. – № 5. – С. 12.
7. Про дитячу літературу: Постанова на доп. вид-ва "Молодий більшовик" від 20 трав. 1933 р. // Бюл. НКО. – № 26 – 27. – С.16
8. Логвиненко О. Кризь попіл забуття / О. Логвиненко // Літературна Україна. – 9 січня 1997 року. – С. 7.
9. Семенчук І.Р. Портрет у художньому творі / І.Р. Семенчук. – К.: Дніпро, 1965. – 73 с.
10. Чередниченко В. Весела компанія / В. Чередниченко. – Х.: ДВУ, 1928. – 256 с.
11. Чередниченко В. Зшиток Софії Сояшник за 1905 рік / В. Чередниченко. – Х.: Червоний шлях, 1925. – 126 с.
12. Чередниченко В. Пошуткував / В. Чередниченко // Дніпрові хвили. – 1912. – № 11–12. – С. 7
13. Чередниченко В. Трохим / В. Чередниченко // Дніпрові хвили. – 1912. – № 4. – С. 10
14. Чередниченко В. Що трапилося з Тетею Зорянською / В. Чередниченко. – ДВУ: ЮНСЕКТОР, 1926. – 36 с.

REFERENCES TRANSLATED AND TRANSLATED

1. Biletskyi A. Literaturno-kritichni statii [Literary-critical Articles] / A. Biletskyi. – Kyiv: Dnipro, 1990. – 254 s.
2. Bondar L.O. Dityacha literatura: Teoriya. Istoria. Praktyka: Navchalno-metodychnyi posibnik dla studentiv-filologiv spetsialnosti "Pedagogika i metodyka serednoi osvity" [Children's Literature: Theory. History. Practice: Textbook for Students of Philological Department in "Pedagogy and Methods of Secondary Education"] / [avtor-ukladach L. O. Bondar]. - Mykolaiv, 2011. – 234 s.
3. Deklaratsia Narkomосу USRR vid 1.VII, 1920 r. pro sotsialne vyhovanna ditei [Declaration of the USSR People's Commissariat of Education of 1.VII, 1920 on social parenting // TSDAVO Ukrainy, f.166 (Deklaratsia Narkomосу USRR vid 1.VII, 1920 r. pro sotsialne vyhovanna ditei. Polozhenna, postanovy, obizhnyki, skhemy, shtaty ta in. materialy Narkomосу pro organizatsiu dytyachych budynkiv, institutiv dytchoi inspektsii, provedenna litnoi shkilnoi kampanii ta in. (7 chervna – 7 zhovtna 1920), op.1, spr. 955, 70 arc.) arc. 11.
4. Ivanuk S. Adresat – maibutne. Heroi i kontseptsia adresata ukrainskoi radanskoï prosy dla ditei (1917-1941) [Recipient – The Future. Hero and the Concept of Recipient in Ukrainian Soviet Prose for Children (1917-1941)] / S. Ivanyuk. - K., 1990. - 243 p.
5. Kostyuk H. Volodymyr Vynnychenko ta yogo doba [Volodymyr Vynnychenko and His Era] / H. Kostyuk. – New York, 1980. – С. 59.
6. M. D. Varvara Cherednychenko. Zshytok Sofii Soyashnyk [Sofia Soyashnyk's Copybook] / M.D. // Chervonyi shlach. – 1925. – № 5. – S. 12.
7. Pro dytyachu literaturu: Postanova na dop. vyd-va "Molodyi bilshovyk" vid 20 trav. 1933 p. [About children's Literature: Resolution to help Publishing Office "Young Bolshevik" on May 20? 1933] // Bul. NKO. – № 26 – 27. – С.16.
8. Logvynenko O. Kriz popil zabutta [Through the Ashes of Oblivion] / O. Logvynenko // Literaturna Ukraine. – 9 sichnya 1997 roku. – S. 7.
9. Semenchuk I.R. Portret u khudozhnomu tvori [The Portrait in the Work of Art] / I. R. Semenchuk. – Kyiv: Dnipro, 1965. – 73 s.
10. Cherednychenko V. Vesela kompania [Merry Company] / V. Cherednychenko. – H.: DVU, 1928. – 256 s.
11. Cherednychenko V. Zshytok Sofii Soyashnyk za rik 1905 [Sofia Soyashnyk's Copybook of 1905] / V. Cherednychenko. – X.: Chervonyi shlach, 1925. – 126 s.
12. Cherednychenko V. Poshutkuvav [He had Joked] / V. Cherednychenko // Dniprovi hvyli. – 1912. – № 11–12. – S. 7.
13. Cherednychenko V. Trochym [Trochym] / V. Cherednychenko // Dniprovi hvyli. – 1912. – № 4. – S. 10.
14. Cherednychenko V. Shcho trapylosa s teteiu Zoranskoïu [What has Happened to Aunt Zoranskoïu] / V. Cherednychenko. – DVU: YUNSEKTOR, 1926. – 36 s.

Kovalchuk N.P. The concept of Child and Childhood in Fiction by Varvara Cherednychenko

Abstract: In the paper the contents of concept of child and the motive of childhood in fiction by Varvara Cherednychenko is analyzed. The scientist pays special attention to the problem of children psychology and the principles the children characters are portrayed. As a result, the peculiarities of artistic description of children's world are presented.

Keywords: concept, children literature, psychology, individuality.

Ковальчук Н.П. Концепт ребенка и детства в творчестве Варвары Чередниченко

Аннотация: В статье рассматривается содержание концепта ребенка и мотива детства в творчестве В. Чередниченко. Вниманию уделено проблеме детского психологизма, определено принципы изображения характеров детей, раскрыто особенности художественного изображения их мира.

Ключевые слова: концепт, детская литература, психологизм, личность.